

Neža Karlin

KALWARIA ZEBRZYDOWSKA – POLJSKI JERUZALEM

Od 26. do 30. oktobra 2018 smo se družine s Škofjeloškega v okviru Družinske akademije¹ že četrtrič zapored odpravile na družinsko romanje. Tokrat nas je pot vodila na južno Poljsko, v domovino svetega papeža Janeza Pavla II., svete Favstine Kowalske, svetega Maksimiljana Kolbeja in svete Edith Stein. Romanje je potekalo pod geslom: Ob stoletnici poljske neodvisnosti² po sledih glasnikov božjega usmiljenja in mučencev 20. stoletja.

Ko smo v okviru priprav na romanje spoznavali bogato in istočasno pretresljivo zgodovino poljskega naroda, nam je bilo vedno bolj jasno, da nas bo pot vodila po zemlji, ki je razpeta med vzhod in zahod. Zaradi svoje lege je bila prizorišče nenehnih vojn, od antike do 20. stoletja, ko je ravno na poljskem ozemlju najbolj besnela Hitlerjeva uničevalna sla. Zato bi lahko rekli, da je tlačjen in preizkušan, a kljub temu ponosen kraljevski poljski narod v toku zgodovine sam pretrpel svojevrsten pasijon, ki je močno zaznamoval poljskega človeka. V vseh časih pa je bilo ljudstvo obdarjeno z velikimi osebnostmi, ki so narod bodrile, mu kazale pot naprej, spodbujale velike družbene spremembe in duhovni napredek. Med njimi so bili kralj Mieško I.,³ ki je prevzel krščansko vero in s tem začrtal duhovni razvoj Poljske, veliki kralj in reformator Kazimir III.,⁴ znanstve-

¹ Zasebni zavod DRUŽINSKA AKADEMIJA – ACADEMIA FAMILIARUM razvija in izvaja programe s področja vzgoje, izobraževanja in kulturne dejavnosti, ki temeljijo na elementih pedagogike skupnosti in s tem prispeva k celoviti vzgoji otrok in mladostnikov ter zorenju staršev in pedagoškega osebja na poti k pristinim medsebojnim odnosom. Zavod si prizadeva za humanistične pristope in smernice v perspektivi vzgoje za skupnost, kjer bo v središču oseba – človeško bitje v odnosu, ki je sposobno graditi odnose zunaj in znotraj vsakršne različnosti. Več na www.druzinska-akademija.si.

² Novembra 2018 je minilo 100 let od povrnitve poljske neodvisnosti.

³ Mieško I. je bil vladar poljskih plemen, ki je v 10. stol. prevzel krščansko vero in s tem zaustavil nadaljnje osvajalske germanske pohode na poljsko ozemlje ter tako ustvaril pogoje za nastanek samostojnega poljskega kraljestva.

⁴ Kazimir III Poljski ali Veliki (1310–1370) je vladal od leta 1333 in je bil zadnji kralj iz rodbine Pjastov. Bil je velik družbeni reformator. Imenovali so ga tudi »kmečki kralj«, ker je poskušal biti pravičen do vseh stanov. Leta 1364 je ustanovil znamenito Jagelonsko univerzo v Krakovu, ki velja za drugo najstarejšo univerzo v Evropi.

Romarska skupina
Družinske akademije
pred osrednjo
baziliko v Kalvariji
Zebrzydowski,
27. oktober 2018,
foto Marjan Debeljak.

Tlakovana božja pot,
obrabljena od nešteti
romarjev štrih stoletij,
foto Marjan Debeljak.

Glavna ladja bazilike
Marije Angelske,
foto Marjan Debeljak.

Pasijonska procesija: romarji se pomikajo od kapelice do kapelice in preiščujejo Kristusov pasijon, vir Wikipedia.

Pasijonski prizor, ki ga igralci uprizorijo pred kapelico, vir Wikipedia.

Kalwaria Zebrzydowska - dragulj človeških stvaritev, odet v naravno lepoto, vir Wikipedia.

nik Nikolaj Kopernik,⁵ Józef Piłsudski, ki velja za očeta poljske neodvisnosti leta 1918, Karol Wojtyła, kasnejši papež Janez Pavel II., ter Lech Wałęsa, borec za človekove pravice in Nobelov nagrajenec za mir.

Ni naključje, da je naša romarska skupina našla prenočišče ravno v romarskem središču Kalwaria Zebrzydowska, ki mu Poljaki rečejo tudi Poljski Jeruzalem. Kalwaria je za Čenstohovo, kjer v pavlinskem samostanu na Jasni Gori hranijo znamenito ikono Črne Marije, najpomembnejše romarsko središče Poljakov. Letno se tja zgrinja več kot milijon romarjev, ki pred Kalwarijsko Mater Božjo prinašajo svoje prošnje in zahvale ter ob kapelicah podoživljajo Kristusov in Marijin pasijon. Osupneta nas lepota lege in sama bazilika, ki se, dvignjena na vzpetini in obdana z zelenjem, bohota nad mestecem. Zaradi svoje lepote in nespremenjenega duhovnega pomena že od 17. stoletja je romarski kompleks Kalwaria Zebrzydowska od leta 1999 vpisana na UNESCOV seznam svetovne kulturne dediščine. V celoti romarsko središče Kalwaria Zebrzydowska sestavlja samostan Frančiškovich manjših bratov z osrednjo baziliko Angelske Marije ter v čudovito naravno okolje umeščenih 42 baročnih in manierističnih kapelic, ki so posvečene Kristusovemu trpljenju in Marijinemu življenju. Kapelice povezuje šest kilometrov dolga peš pot skozi slikovito pokrajino rečne doline in okoliških gričev. Priča smo harmoničnemu prepletu naravne lepote in človeških stvaritev.

ZGODOVINA KALWARIE ZEBRZYDOWSKE

Mestece Kalwaria Zebrzydowska leži 40 km jugozahodno od Krakova v provinci Malopolska. Začetki romarskega kraja segajo v leto 1601, ko je krakovski vojvoda Mikołaj Zebrzydowski na gori Żarek dal postaviti kapelico, posvečeno Kristusovemu križanju. Ta kapelica naj bi se po obliki zgledovala po nekem mavčnem modelu jeruzalemske kapelice z Golgote. Namenjena je bila zasebni molitvi družine Zebrzydowski v postnem času. Malo kasneje je Mikołaj Zebrzydowski na istem hribu sklenil postaviti še kapelico Božjega groba (ponovno po zgledu cerkve Božjega groba v Jeruzalemu) in skromen samostan za red Frančiškovich manjših bratov (na Poljskem jih rečejo bernardini), ki naj bi oskrbovali božjo pot. Načrte za svetišča sta izdelala italijanski arhitekt in jezuit Giovanni Maria Bernardoni in flamski arhitekt in zlatar Paul Baudarth. Samostansko cerkev, ki je posvečena Mariji Angelski, je 4. oktobra 1609 posvetil Piotr Tylicki, krakovski škof.

Odločilni povod za nadaljnjo gradnjo kalvarije je bilo branje spisov nizozemskega duhovnika Christiana Kruika van Adrichema,⁶ v katerih so opisane Pales-

⁵ Nikolaj Kopernik (1473–1543) je bil poljski astronom, matematik, pravnik in zdravnik. Njegov največji prispevek je bila znanstvena utemeljitev heliocentričnega modela osončja.

⁶ Christian Kruik van Adrichem (latinizirano *Christianus Crucius Adrichomius*, 1533–1585) je bil nizozemski rimokatoliški duhovnik, teolog in teološki pisec. Njegovi deli sta *Vita Jesu Christi*

tina in starodavne umetnine iz Jeruzalema. Mikołaj Zebrzydowski je ob branju teh spisov spoznal neverjetno podobnost svojih posesti s topografijo Jeruzalema in sklenil nadaljevati z gradnjo kapelic, posvečenih Kristusovemu trpljenju. Tako so goro Żarek (527 n. m.) poimenovali Golgota, drugo vzpetino, po poljsko gora Lanckoronska (530 n. m.), Oljska gora, tretjo, ki je danes ob »hiši Kaife«, gora Sion, reka Skawinka, ki teče skozi Kalwario, pa je postala Cedron.

Vse načrte za kapelice je izdelal že omenjeni arhitekt Paul Baudarth, ki je tudi nadzoroval gradbena dela. Prvi sklop kapelic so zgradili v letih 1605–1617, vse so posvečene Kristusovemu pasijonu: Pilatova palača, Oljska gora, Herodova palača, Kaifova hiša, Grob Matere Božje, Hiša Matere Božje, Teža križa, Vnebohod, Zadnja večerja, Jezus pade drugič pod križem.

Po smrti Mikołaja (1620) je dela na kalvariji nadaljeval njegov sin Jan Zebrzydowski, ki je v letih 1623–1641 dodal pet novih kapelic, posvečenih Kristusovemu pasijonu, in osem Marijinih kapelic. Leta 1633 so bile zgrajene tudi Svete stopnice, ki so pokrite s polkrožno streho, vanje so vdelali relikvije iz Svete dežele. Jana je nasledil njegov sin Michał, ki je dogradil samostanski kompleks in cerkvi ob južnem zidu dodal kapelo za čudežno podobo Kalvarijske Matere Božje. Ta baročna Marijina kapela danes sodi med najlepše in najdragocenejše arhitekturne spomenike Kalvarije Zebrzydowske. Podoba Kalvarijske Matere Božje velja za čudežno in je znana po svoji milini. Pot v samostan je našla leta 1641, ko je lastnik na njenem obrazu opazil krvave solze. Cerkvena komisija je bila do tega čudežnega pojava sprva zelo nezaupljiva, prepovedala je javno češčenje podobe in odredila, da jo hranijo v zakladnici. A zaradi velikih pritiskov bernardinov je komisija odlok spremenila in milostna podoba je hitro osvojila srca ljudi. Danes je Kalwaria Zebrzydowska veliko središče Marijinega češčenja.

Po smrti Michała je skrb za kalvarijo prešla v roke družine Czartoryski, saj se je Michałova hči poročila z Janom Karolom Czartoryskim. Po njeni smrti se je Jan poročil z Magdaleno Konopacko, ki je najbolj zaslužna za današnjo podobo osrednje bazilike. Dala je povečati cerkveno ladjo (dokončana leta 1702) in začela graditi dva zvonika (dokončana 1720). Magdalena je umrla leta 1694, po njeni smrti je že začeta gradbena dela dokončal njen sin Józef.

PASIJONSKÉ IGRE V KALWARIJI ZEBRZYDOWSKI

Mestece na vznožju Kalvarie je bilo leta 1617 ustanovljeno z namenom, da bi nudilo zatočišče vedno večjemu številu romarjev. Romarji sami ali v skupinah

(Antwerpen, 1578) in *Theatrum Terrae Sanctae et Biblicarum Historiarum* (Köln, 1590). Na podlagi dela *Theatrum Terrae Sanctae* so evropski gradbeniki gradili kalvarije, ki so se razmah-nile predvsem v času, ko se je za romarje dostop v Sveto deželo zelo omejil. Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Christian_Kruik_van_Adrichem.

hodijo po poti kalvarije in ob postajah preiščujejo o Kristusovem trpljenju in Marijinem življenju, molijo ter pojejo. Nepozabna duhovna izkušnja pa je prisostvovanje pasijonskim igram v velikem tednu ali na praznik Marjinega Vnebovzeta. Nepregledna množica romarjev se v procesiji in veliki duhovni zbranosti vije od postaje do postaje, kjer igralci uprizarjajo zelo realistične in ganljive pasijonske prizore.

Kalwaria Zebrzydowska je tudi članica združenja Europassion.

Viri:

Krzysztof Bzowski, UNESCO ROUTE, Marshal's Office of the Malopolska Region & Municipality of Krakow, 2011.

Spletne strani:

<http://kalwaria.eu/strona/deutsch#>, 18. 2. 2019

<https://blog.globtroter-krakow.com/2015/02/08/the-mystery-of-the-passion-in-kalwaria-zebrzydowska-misterium-pasyjne-w-kalwarii-zebrzydowskiej/>, 18. 2. 2019

www.europassion.net, 18. 2. 2019